

De Roek in Limburg - overzicht van de vroegere en huidige stand

Ph. Bossenbroek

Inleiding

Zoals overal in Nederland, is ook in Limburg de Roek (*Corvus frugilegus*) in de periode 1940-1975 zeer sterk in aantal achteruitgegaan. Het werk van Feijen (1976) geeft, naast veel informatie over voedsel en populatiedynamica, cijfers die deze achteruitgang duidelijk illustreren.

De teruggang van de Roek in Limburg bedroeg in 1970 85% van de stand van 1944.

Deze schrikbarende gegevens zullen ongetwijfeld van invloed zijn geweest op de wijziging van de Jachtwet, op 10 augustus 1977, in die zin, dat de Roek voortaan gezien wordt als een soort, waarvoor de jacht het gehele jaar door gesloten is en dat de legsels van deze vogels niet verstoord mogen worden. Voor de Roek is dit van groot belang, omdat de bestrijding vóór 1977 grotendeels plaatsvond in de broedperiode, juist door versterking van de legsels.

Na twee jaar weer in alle rust te hebben gebroed, rijst de vraag of van de beschermende werking van de Jachtwet een positieve invloed is uitgegaan op een mogelijk herstel van de roekenstand in Limburg.

Gegevens

Uit verschillende bronnen zijn de gegevens voor dit overzicht verzameld.

- Het artikel van Feijen (1976) geeft gegevens voor de Limburgse situatie in 1924, 1936, 1944 en 1970. Genoemd wordt het totaal aantal nesten in die jaren, terwijl uit de kaartbeelden opgemaakt kan worden om hoeveel kolonies het ging en een indruk verkregen werd over de omvang van die kolonies
- Uit de dossiers van de Dienst Faunabeheer te Roermond zijn de gegevens over de jaren 1948 en 1954 afkomstig. De tel-

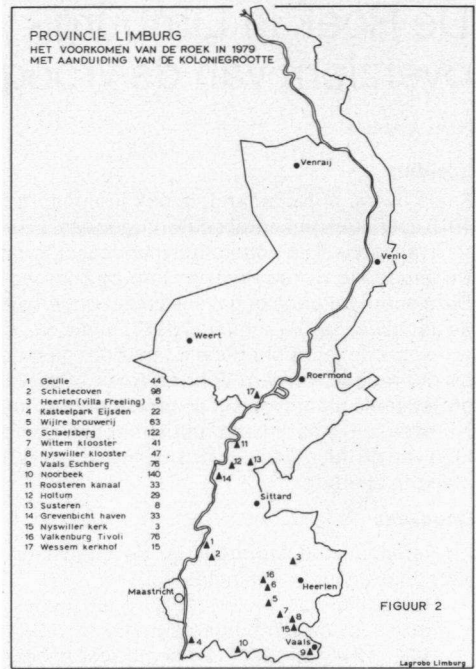
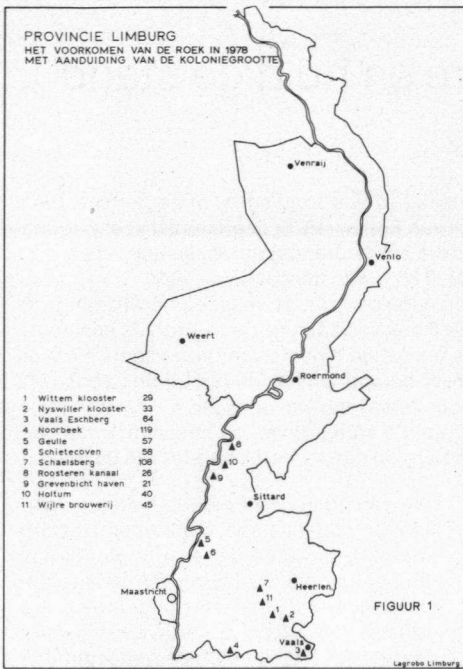
ling van 1948 geeft wel de bekende locaties van kolonies aan, maar noemt slechts in enkele gevallen het exacte aantal nesten per kolonie. De telling van 1954 is zeer exact geweest, met een uitgebreide rapportage. Opvallend is, dat in deze inventarisatie veel kleine kolonies genoemd worden.

- Van de jaren 1975, 1976 en 1977 zijn de gegevens grotendeels ontleend aan de tellingen verricht ten behoeve van het Atlasproject (SOVON-II). Hierbij moet de kanttekening gemaakt worden, dat deze tellingen vermoedelijk niet geheel compleet zijn geweest.

De teruggang van de Roek in Limburg blijkt tot stilstand te zijn gekomen.

Naar kleurenfoto: Piet Munsterman.

Bepaalde kolonies, waarvan wel haast zekerheid bestaat, dat ze ook in die jaren bevonden, zijn niet in het materiaal terug te vinden.

- Het artikel van Ummels (1979) geeft informatie over de jaren 1967, 1968, 1969, 1970 en over 1979. De eerste drie jaren geven vermoedelijk een nogal incompleet beeld over de Roek in die tijd, hetgeen blijkt uit het grote aantal kolonies, waarvan geen telgegevens bekend zijn. Het jaar 1970 geeft veel meer informatie, op drie na zijn alle kolonies ook geteld op het aantal nesten. Ten slotte geeft 1979 een zeer betrouwbaar beeld. Alle kolonies die bekend waren bij de Vogelwacht Limburg en de Vogelstudiegroep van het Natuur-Historisch Genootschap zijn bezocht en de telgegevens vermeld.
- Telgegevens over 1978 en 1979 werden verzameld door het dienstvak Natuurbehoud van het Staatsbosbeheer in Limburg. De gegevens over 1978 zijn vermoedelijk niet geheel compleet wat het aantal kolonies betreft, wél met betrekking tot het aantal nesten per kolonie. De gegevens van 1979 werden vergeleken en aangevuld met die van Ummels (1979), zodat geconcludeerd kan worden, dat over 1979 een vrij exact beeld over het voorkomen van de Roek in Limburg is ontstaan.

Resultaten

In tabel 1 zijn de gegevens van bovenstaande

jaren weergegeven voor zover het het totaal aantal legfels in de provincie betreft, het totaal aantal kolonies en het aantal nesten gemiddeld per kolonie. Kaarten 1 en 2 geven de locaties van de kolonies in 1978 en 1979 weer, met daarbij vermeld de koloniegrootte en aanduiding van de gemeente, waarin de kolonie voorkomt.

Jaar	Aantal kolonies	Totaal aantal nesten	Gemiddeld aantal nesten/kolonie	Betrouwbaarheid van de telling
1924	46	5600	122	groot
1936	43	7075	165	groot
1944	33	4269	129	matig
1948	25(10)	?(505)	51	matig
1954	73	3265	45	groot
1967	24(15)	?(303)	20	matig
1968	26(15)	?(234)	16	matig
1969	17(5)	?(29)	6	gering
1970	27(23)	?(586)	26	groot
1975	17	284	17	matig
1976	14	361	26	matig
1977	9	329	37	matig
1978	11	600	55	matig
1979	17	855	50	groot

tussen 0: kolom 2 — aantal kolonies, waarvan het aantal nesten geteld was.

kolom 3 — totaal aantal nesten van de getelde kolonies in kolom 2.

? — totaal aantal nesten in de provincie niet bekend.

Tabel 1: Overzicht van het aantal kolonies en nesten van de Roek in Limburg in de periode 1924-1979.

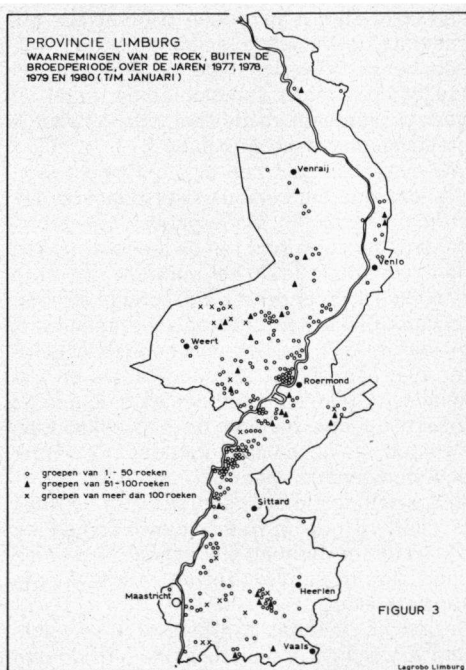
Discussie

Vóór de invoering van de Vogelwet 1936 was de Roek al een min of meer beschermde vogel, die als nuttig gezien werd. Het is opvallend, dat toen deze voor de soort gunstige houding van de mens begon om te slaan in een bedreigende, omdat de Roek juist schadelijk zou zijn, de stand ook zienderogen achteruit ging, ondanks de beschermende paraplu van de Vogelwet.

De toepassing van chemische bestrijdingsmiddelen in de landbouw, vooral vóór 1960, zal verder debet zijn geweest aan de sterke achteruitgang.

Daarnaast hebben de georganiseerde bestrijdingscampagnes, inclusief inventarisatieronden van de afdeling wild- en vogelschade en jacht van het Ministerie van Landbouw er zeker toe bijgedragen, dat de soort in Limburg bijna was verdwenen.

Bij een dergelijk geringe stand, waarbij weinig vermeende overlast meer ondervonden kón worden, kon, samen met de groeiende belangstelling voor natuurbehoud omstreeks de beginjaren zeventig, naast een meer duidelijk wetenschappelijke betekenis van het verdwijnen van soorten in algemene zin, een opinie ontstaan, die ertoe geleid heeft, dat de Roek als nietbejaagbare vogel in 1977 in de Jachtwet werd ondergebracht.

Indien de biotoop-condities voor de Roek, voornamelijk de overgang tussen hogere en lagere gronden, nog steeds in redelijke mate

Het aantal kolonies van de Roek in Limburg, in vergelijking met vroeger, is nog steeds zeer laag. Foto: Piet Munsterman.

aanwezig zijn, mag gezien de hiervoor geshetste ontwikkeling, ervan uitgegaan worden, dat de Roek zich in de toekomst weer in toenemende mate als koloniebroedvogel zal gaan presenteren, mede dank zij zijn tamelijk brede oecologische amplitude.

Iets dergelijks doet zich bij stootvogels voor. Als toppredatoren en dus kwetsbaar voor bestrijdingsmiddelen als organochloor-verbindingen, ging de stand van de meeste soorten hard achteruit. Toen het verbruik van deze middelen sterk beperkt werd, konden de soorten met een brede oecologische amplitude, bijvoorbeeld de Buizerd, zich herstellen. Soorten met een smalle amplitude zoals de kiekendieven, deden dit echter niet, omdat in de tussenliggende periode de hoeveelheid en kwaliteit van beschikbaar biotoop ook verder achteruit gegaan was.

Aangezien de biotoopcondities voor de Roek in Limburg nog in ruime mate voorhanden zijn, is de verwachting niet ongegrond, dat de soort zich in Limburg tot op zekere hoogte kan herstellen.

Bezien we de tabel, dan mag deze verwachting voorzichtig optimistisch als reël worden beschouwd. Hoewel het aantal kolonies terugliep tot 1977, begon zich vanaf omstreeks 1975 een toename te vertonen in het gemiddeld aantal nesten per kolonie, hoewel dat in 1979 nog maar 1/5 was van de gemiddelde koloniegrootte van de jaren 1920 en 1930.

In het beschikbare cijfermateriaal telt 1979 zeker als één der compleetste inventarisaties van het afgelopen decennium, naast de jaren 1970, 1954, 1936 en 1924. De tussenliggende jaren zijn minder compleet en dus minder betrouwbaar. De rode lijn, die er uit spreekt, is echter duidelijk.

Uit de verspreidingskaartjes van 1978 en 1979 blijkt, dat de Roek op dit moment nog beperkt is in haar voorkomen als broedvogel tot zuidelijk Limburg en de Maasvallei. De vroegere verspreidingskaartjes lieten zien, dat de soort zich potentieel echter in de hele provincie zou kunnen vestigen. Het valt dan ook te verwachten, dat binnen afzienbare tijd nieuwe kolonies zullen ontstaan in Noord- en Midden-Limburg, mede gezien het verspreidingsbeeld van de Roek in het winterhalfjaar (zie kaartje 3).

Vanaf 1977 zijn alle door het Staatsbosbeheer gedane waarnemingen van de Roek buiten de broedperiode op dit kaartje aangege-

ven. Het beeld is zeker zeer incompleet. De meeste waarnemingen werden verricht in de directe omgeving van Roermond (woon-werk-verkeer van de waarnemer), de andere op vele tochten door de provincie. Er zijn dus delen bij, die in die periode niet bezocht werden.

Desondanks ontstaat er toch een min of meer duidelijk beeld over het voorkomen van de Roek in het winterhalfjaar. In de gehele provincie wordt de soort in grotere en kleinere groepen aangetroffen. Solitaire vogels werden zelden gezien, maar de grootte van de groepen kan oplopen tot enkele duizenden. Hoewel een schatting erg gevaarlijk is, mag er toch wel van uitgegaan worden, dat in het winterhalfjaar minimaal tussen de 5.000 en 10.000 Roeken in Limburg overwinteren. De grootste groepen worden daarbij gevonden in het Middenlimburgse, westelijk van de Maas. Een mogelijke verklaring zou het grote aanbod aan drijfmest en gier in die streek kunnen zijn, dat voor een belangrijk deel in de winterperiode uitgereden wordt.

Foeragerende Roeken worden regelmatig in grote aantallen op pas gegierde weilanden en bouwlanden aangetroffen. Ook het voorkomen van aspergevelden zal mede een factor van belang kunnen zijn. Naast onder meer veel Houtduiven en Kramsvogels, zijn het juist de Roeken, die zich te goed doen aan de bessen van de nog te velde staande bloestengels van dit gewas.

Van de vele duizenden Roeken, die in Limburg jaarlijks overwinteren, zullen er ongetwijfeld een aantal tegen de broedperiode achterblijven, waarbij de kans op het vestigen van nieuwe kolonies in de toekomst waarschijnlijk geacht moet worden.

Ten slotte zij vermeld, dat er in het voorkomen van de Roek in Limburg een hiaat ontstaat in de periode na het broedseizoen. Gedurende de gehele zomer tot halverwege de herfst komt de soort niet voor in Limburg. Waar ze echter in die periode verblijven is de schrijver niet bekend. Wellicht dat ringonderzoek hier wat inzicht zou kunnen verschaffen.

Concluderend mag worden gesteld, dat de toekomst er voor de Roek in Limburg er voorzichtig optimistisch uitziet.

Met dank aan de heren Demollin, Joha, Jussen, van Loo en Vluggen, reservaatbewakers van het Staatsbosbeheer, die zo vriendelijk waren gegevens over 1978 en 1979 te verstrekken.

■ Ph. Bossenbroek, Staatsbosbeheer - Natuurbehoud, Lindanusstraat 12, 6041 EC Roermond.

LITTERATUUR:

- Feijen, H.R. (1976): Over het voedsel, het voorkomen en de achteruitgang van de Roek *Corvus frugilegus* in Nederland. Limosa 49(1-2): 28-67.
- Ummels, J. (1979): Inventarisatie van de Roek (*Corvus frugilegus*) in Limburg in 1979. Natuurhistorisch Maandblad 68 (9): 178-182.